

Att vara representant i patient- och närståenderåd

Vad är patient- och närståenderåd?

Patient- och närståenderådet ska ha som utgångspunkt att man tillsammans strävar mot att utveckla verksamheten.

Patient- och närståenderådet ska utgöra ett forum där man från olika perspektiv diskuterar verksamheten, dess förtjänster, dess brister och hur man tillsammans kan utveckla verksamheten. Ett vanligt misstag är att bara informera varandra om vad föreningar respektive verksamhet ska göra framöver. Det leder oftast inte till utveckling.

Det är viktigt att man inte ser sig som motståndare till varandra i patient- och närståenderådet. Det kan vara en fördel om föreningarna kommer överens om vad man vill ta upp till diskussion på ett förmöte där verksamhetens representanter inte deltar. De som deltar från verksamheten ska ha mandat att bestämma något, annars minskar mötets betydelse.

Patient- och närståenderåd är inte en granskning eller ett tillfälle att leta efter brister och eventuella fel i en verksamhet. Detta hindrar självfallet inte att relevant kritik av verksamheten kan tas upp i patient- och närståenderådet, men därefter behövs ett annat fokus om arbetet ska leda framåt; konkreta diskussioner och förbättringsförslag med patient- och närståendeperspektivet i fokus.

Att arbeta och diskutera

För att inte förlora tid, kraft och engagemang i ett ”spel för galleriet” behöver deltagarna ställa rimliga krav på varandra och ha insyn i verksamheten samt ett underlag för arbetet.

Patient- och närståenderåd och annan representation av patienter och närstående leder inte med självklarhet till förändringar. Arbetet i patient- och närståenderådet ska gå att följa upp och alla deltagande behöver få ut något av arbetet.

Att vara saklig och korrekt är det bästa sättet att bli lyssnad på och tagen på allvar, det gäller kanske särskilt när man inte är helt överens. Det är bra att undvika överdrifter och ”tyckanden”, samt att hålla fokus på det som är viktigt.

Man ska dock inte vara rädd för att tycka olika. Att tycka olika och att sakligt och artigt komma fram till en lösning skulle kunna sägas vara definitionen av en dialog.

Patient- och närståenderåd arbetar inte med individfrågor. Det gör att patient- och närståenderådet inte diskuterar individfall och individärenden. Det gäller naturligtvis alla; patienter, personal och närstående. Det innebär också att det inte är ett möte för att ta upp egna problem eller erfarenheter i kontakter med hälso- och sjukvården.

Om någon deltagare i patient- och närståenderåd ändå gör det är det viktigt att ordföranden för mötet, eller andra ledamöter, påtalar att det är ett perspektiv som inte ska diskuteras i patient- och närståenderådet.

Förväntningar på representanter

Representanterna i ett patient- och närståenderåd förväntas delta aktivt i diskussioner och processer och inte endast sitta med som observatörer.

Att vara representant i ett patient- och närståenderåd inom psykiatrin är ett viktigt uppdrag, där man representerar en grupp samlade erfarenheter av psykiatrisk vård inom just den verksamheten. Dessa ska föras fram tillsammans med eventuella förslag om utveckling till de personer som har möjlighet att genomföra förslagen. I uppdraget som representant i brukarråd ingår:

- Att ha tillgång till och kunna använda e-post
- Att komma i tid, vara påläst, anmäla förhinder och följa mötesordning
- Att skilja på JAG som person, VI som representanter och den förening man representerar
- Att återkoppla diskussioner och arbete i patient- och närståenderåd till och från sin förening, vanligtvis styrelsen
- Att bidra aktivt och konstruktivt
- Att i samband med klagomål också gärna lägga fram förslag på alternativ
- Att delta aktivt på möten och inte sitta med tyst som observatör
- Att skilja på organisation och person
- Att vara medveten om att föreningarna inte har samma regelverk som en myndighet
- Att vara medveten om verksamhetens uppdrag och vilka frågor de bestämmer över.

Olika patient- och närståenderåd - olika roller -olika kompetens

Det tar tid att lära sig om patient- och närståenderådsarbete och man behöver inte kunna allting från början. Det finns möjlighet att komma in i rollen och att lära sig av andra.

Det ena patient- och närståenderådet är inte bättre eller mer värt än ett annat, men de kräver lite olika saker av dem som deltar. Innan man tar ett uppdrag kan det därför vara bra att fundera på om man är rätt person för just ett specifikt patient- och närståenderåd.

I ett patient- och närståenderåd i en specifik verksamhet är det bra om man har lokal kännedom om det geografiska området och gärna har kontakt med personer därifrån. Det underlättar också om man är bekant med verksamheten sedan tidigare – antingen genom egna erfarenheter eller genom andras. Deltar man i ett mer övergripande patient- och närståenderåd finns i stället förväntningar på förmåga att diskutera frågor av mer övergripande karaktär snarare än frågor specifika för just den patienten eller verksamheten. Samtidigt är utmaningen att dialogen fortfarande ska vara så pass konkret att den kan leda till något som kan vara till nytta för patienter, närstående, /och eller personal.

Det finns också roller inom ett patient- och närståenderåd som kan kräva lite mer kunskaper och erfarenheter. Det är inte alltid dessa roller finns eller behövs, men två funktioner som förekommer är justeringsperson och talesperson. En justeringsperson går igenom minnesteckningar från patient- och närståenderåd och godkänner dem innan de skickas ut. En talesperson är en person som är utsedd av rådet att representera rådet om det ska uttala sig i andra sammanhang än på stormöten och arbetsgrupper.

Arvoderat uppdrag - inte deltagande på möten

Deltagande i patient- och närståenderåd är arvoderat på samma nivå som förtroendevalda politiker i regionen. Arvodet är kopplat till uppdraget, om det inte uppfylls kommer heller inte arvode betalas ut. Arvodet erbjuds föreningen för att de ska bidra med en representant till patient- och närståenderådet. Det är föreningen som utser sin representant. Respektive förening beslutar om arvodet ska gå till föreningen eller om det ska gå till representanten.

Att delta i patient- och närståenderåd innebär också för- och efterarbete. Allt kan inte göras på sittande möte.

När samarbetet inte blir som planerat

När samarbetet kärvar, t.ex. om man är oense, är grunden naturligtvis att man kommunicerar och att man gör det sakligt och korrekt. I första hand är det de personer som berörs som pratar med varandra. Detta är alltså inget man diskuterar på ett stormöte (om inte alla föreningar är involverade). Skulle detta av någon anledning inte räcka pratar styrelsen i föreningen som är representerad med representanter för verksamheten.

Ibland kan det hända att personer tar över möten. Man håller sig inte till ämnet, man pratar enbart utifrån egna erfarenheter etc. I detta läge är det alla deltagares ansvar att få in diskussionen på rätt spår. Om problemen fortsätter kan det vara läge att prata med den förening som personen ifråga representerar. Är det rätt person på rätt plats? Patient- och närståenderåd är en arena för samverkan och gemensamt förbättringsarbete.

Tips för arbetet i patient- och närståenderåd

Samverkan är inte lätt och arbetet i patient- och närståenderåd kan gå i stå. Det kan bero på alla parter i patient- och närståenderådet. Man fastnar i arbetssätt som inte är konstruktiva. Man tar kanske inte sitt eget eller andras arbete i rådet på tillräckligt stort allvar, eller ser inte möjligheter att konkret påverka något i verksamheten.

Några tips för att hålla arbetet i Patient- och närståenderåd levande:

Specifikt - Arbetet ska vara tydligt och konkret för alla. Vem ska göra vad?

Mätbart - Kvantitet, kvalitet, tid för utvärdering. Vilket resultat skall uppnås?

Accepterat - Patient- och närståenderådet och verksamheten vill göra det brukarrådet arbetar med, alternativt att det lyfts till den instans som kan göra något åt frågan.

Realistiskt - Det ska vara både användbart och genomförbart för verksamhet och föreningar.

Tidsatt - Det är viktigt att fråga sig när ska arbetet slutföras och när ska det utvärderas? Vad hinner vi med?

Exempel på frågor som kan vara till stöd för diskussionerna:

- Vad betyder bättre?
- Var ska det bli bättre?
- Vad behövs för att det ska bli bättre?
- Är det användbart?
- Hur ska det bli bättre?
- Är det genomförbart?
- När ska det göras?
- Vem ska göra det?

